

OLEKSANDR MARIN, VYACHESLAV NAVROTSKYI,
TARAS MARITCHAK, IEVGEN STRELTSOV

Zbieg przepisów w prawie karnym Ukrainy

The Concurrence of Provisions in the Criminal Law of Ukraine

WSTĘP

Oprócz ujednoczenia samych norm prawnych, w szczególności norm prawa karnego, potrzebne jest także jednolite ich stosowanie. Szczególne trudności w stosowaniu prawa karnego powodują nietypowe sytuacje. Jedną z nich jest konkurencja norm prawa karnego. Przypadki, w których jeden społecznie niebezpieczny czyn objęty jest jednocześnie przez dwie lub więcej normy karne, stwarzają prawie zawsze problem właściwego wyboru tej normy, która musi być zastosowana w konkretnym przypadku.

Problem konkurencji norm prawa karnego nie jest nowy. Niektóre jego aspekty rozpatrywali tacy uczeni, jak np. W.H. Bielajew, F.H. Burczak, N.A. Własenko, A.A. Hercenzon, A.S. Horelik, N.D. Durmanow, B.A. Kurinow, B.P. Małkow, W.P. Małyhin, O.K. Marin, W.O. Nawrockyj, A.W. Naumow, Z.A. Neznamowa, A.S. Nikiforow, W.W. Ustymenko, B.W. Jacelenko. Autorzy ci w znacznym stopniu przyczynili się do teoretycznego uzasadnienia konkretnych rodzajów konkurencji norm prawa karnego, rozwoju teoretycznych podstaw jej rozwiązania. Szczegółowe badania konkurencji norm prawa karnego przedstawione są w pracach W.N. Kudriawcewej, M.J. Korzanskiego, S.A. Tararuhinej. Na szczególną uwagę zasługują rozprawy A.S. Horelika i L.W. Inogamowej – Chegaj, prace doktorskie K.S. Chachulinej i S.F. Saulak.

Jednak istniejące teoretyczne propozycje w zakresie konkurencji norm prawa karnego nie są wystarczające dla rozwiązania tego problemu. W literaturze przedmiotu wyrażane są różne opinie na temat rodzajów konkurencji; niejednoznacznie

określa się też jej pojęcie. Kontrowersyjne są poglądy na temat zasad rozwiązania niektórych rodzajów konkurencji.

Zasady kwalifikacji prawno-karnej w ogóle, i kwalifikacji w przypadku konkurencji norm w szczególności, w żaden sposób nie są uregulowane na płaszczyźnie ustawowej. Praktyka sądowa częściowo wypełnia brak uregulowania prawnego i niedopracowanie koncepcji teoretycznych, formułując pewne zasady rozstrzygania konkurencji. Nie zawsze jednak są one utrwalone i jednoznaczne. Interpretacje sądów wyższych instancji Ukrainy w tej sprawie są fragmentaryczne, sprzeczne i niekonsekwentne. To z kolei generuje pluralizm poglądów i zaleceń, nie sprzyja jednolitemu i rygorystycznemu stosowaniu prawa karnego przez policję. Oczywistym jest, że wybór jednej normy spośród dwóch lub więcej konkurujących ze sobą norm do zakwalifikowania przestępstwa nie może zależeć od przypadkowych okoliczności, tradycji i koniunkturalnego myślenia. Musi on być stały i opierać się na podstawowych zasadach.

Poprawne rozwiązanie problemu stosowania konkurujących norm prawa karnego ma bardzo ważne znaczenie dla praktyki, ponieważ jest gwarancją stosowania represji karnej w ścisłej zgodności z prawem. To z kolei ułatwi realizowanie zadań Kodeksu Karnego Ukrainy.

POGLĄDY NA TEMAT KONKURENCJI NORM PRAWA KARNEGO W LITERATURZE PRAWNICZEJ

Istniejące w literaturze prawniczej poglądy dotyczące konkurencji norm prawa karnego można podzielić na cztery główne grupy. Warto w tym miejscu też zwrócić uwagę na to, że punktem wyjścia, który prowadzi do różnych stanowisk autorów, jest kwestia relacji między pojęciami „kolizja” i „konkurencja” norm prawnych. Rozważmy podstawowe przepisy odnoszące się do takich podejść.

Pierwsze stanowisko, przedstawione w pracach W.P. Małkowa, K.S. Chachulinej i S.F. Saulak, zakłada, że kolizja przepisów stanowi rodzaj konkurencji. W.P. Małkow stwierdza, co szczególnie warto podkreślić, że kolizji norm prawnych nie można przeciwstawiać konkurencji, ponieważ kolizja norm prawnych jest bezprzedmiotowa poza rozwiązaniem kwestii ich konkurencji¹. K.S. Chachulina również podkreśla, że w przypadku konkurencji nie może być żadnej kolizji. Kolidujące normy zaś zawsze są w konkurencji². Ponadto wymienieni autorzy nie ograniczają konkurencji norm prawa karnego jedynie do przypadków pojawiających się przy okazji dokonywania klasyfikacji przestępstw (konkurencja między

¹ W.P. Małkow, Konkurencija ugulowno-prawowych norm i jejo preodolenije // Sowieckoje gosudarstwo i prawo. – 1975. – № 3. – S. 59.

² K.S. Chachulina, Poniatie konkurencyi ugulowno-prawowych norm // Sbornik aspiranckich rabot. Obszczestwennyje nauki. Prawo. – Kazań: Izdatelstwo Kazanskogo uniwersiteta, 1976. – S. 36.

przepisami Części Szczególnej kodeksu karnego). Przedstawiają oni następujące uzasadnienia tego zjawiska prawnego. Według W.P. Małkowa przez konkurencję w ramach prawa karnego należy rozumieć sytuację, gdy przy kwalifikacji czynu przestępnego lub rozwiązaniu innego problemu okazuje się, że w danym przypadku zastosowanie mogą znaleźć dwa lub więcej przepisy prawa karnego, które się pokrywają lub różnią treścią i przeznaczone są do rozstrzygnięcia kwestii w tej samej lub innej mierze, zaś organ stosujący prawo musi zdecydować, która z obowiązujących norm ma pierwszeństwo przed innymi³. K.S. Chachulina z kolei pisze o tym, że konkurencję należy rozumieć jako obecność co najmniej dwóch lub więcej norm, które jednocześnie pretendują do stosowania przy podejmowaniu decyzji w konkretnym przypadku, a są sprzeczne, różnią się albo pokrywają całkowicie lub częściowo w zakresie objętości, treści i przeznaczone są do rozwiązania tego samego problemu⁴. Zgodnie z tym podejściem do zakresu pojęcia konkurencji norm prawa karnego można włączyć przypadki podwójnego unormowania, które należy rozstrzygnąć w procesie stosowania norm prawa karnego materialnego przy kwalifikacji prawnej, zwolnieniu od odpowiedzialności karnej i kary, wymierzaniu sankcji karnych etc.

Drugie stanowisko dotyczące pojęcia konkurencji norm prawnych zakłada, że konkurencja norm prawnych wydaje się być rodzajem kolizji normatywnej. Pogląd ten prezentuje w ogólnej teorii prawa N.A. Własenko, który analizując kolizję norm w prawie, mówi o tym, że szczególną grupę stanowią treściowe normy kolizyjne, które eliminują konflikty między przepisami prawnymi działającymi jednocześnie na tym samym obszarze. Kolizja przepisów w tej sytuacji wynika z częściowego pokrywania się zakresu regulacji: zakres regulacji przepisów specjalnych jest objęty normą ogólną albo ogólną, specjalną i wyjątkową normą. Czasem, jak zaznacza ten autor, takie kolizje nazywane są konkurencją norm⁵. Uważa on więc, że konkurencja norm jest jednym z rodzajów tej kolizji. Stanowisko to prezentowane jest też w polskiej literaturze prawniczej; m.in. podkreśla się, że istnieje tzw. treściowa regulacja kolizji, która opiera się na zasadzie, według której przepis regulujący sytuację szczególne wyłącza zasadę ogólną⁶.

Niejaką oryginalnością wyróżnia się stanowisko trzecie, którego istotą jest brak różniczenia pomiędzy konkurencją a kolizją norm prawa. Przedstawicielkami tego punktu widzenia są Z.A. Neznamowa i L.W. Inogamowa-Chegaj, któ-

³ W.P. Małkow, Konkurencija ugulowno-prawowych norm i jejo preodolenije // Soweckoje gosudarstwo i prawo. – 1975. – № 3. – S. 61.

⁴ K.S. Chachulina, Poniatie konkurenciji ugulowno-prawowych norm // Sbornik aspiranckich rabot. Obszczestwennyje nauki. Prawo. – Kazań: Izdatelstwo Kazanskogo uniwersiteta, 1976. – S. 36.

⁵ N.A. Własenko, Kollizionnyje normy w sistemie soweckiego prawa // Prawowedienie – 1985. – № 4. – S. 75.

⁶ M. Holzer, J. Lukaszewicz, Podstawowe zagadnienia tworzenia i stosowania prawa. – Przemysł: Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania, 1997. – S. 84–85; M. Holzer, K. Eckhardt, Wstęp do prawoznawstwa. – Przemysł: Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania, 1997. – S. 134.

re w zasadzie utożsamiają kolizję norm prawa karnego z ich konkurencją. Z.A. Neznamowa podkreśla, że w literaturze prawnokarnej nie używa się nawet określenia „kolizja”, a badaniu i opracowaniu podlegają niektóre kwestie związane z jednym z jej rodzajów – konkurencji norm⁷. Zdaniem tej autorki zarówno kolizja, jak i konkurencja norm prawa karnego mogą powstać między normami, które zawierają sprzeczne, różne lub nawet identyczne rozwiązania. Z tego właśnie powodu nie dostrzega ona różnicy między konkurencją a kolizją norm prawnych co do charakteru, treści będących w konflikcie, sprzecznych norm⁸. Nie podaje ona definicji konkurencji norm prawa karnego, lecz określa ich kolizję jako stosunki między normami prawnymi lub aktami objaśnienia oraz normami prawnymi i aktami objaśnienia, powstające podczas regulacji jednego stosunku faktycznego⁹. L.W. Inogamowa-Chegaj twierdzi również, że analiza pojęć kolizji i konkurencji norm w ogólnej teorii prawa, w naukach branżowych, w sferze prawa karnego pozwala uważać, że konkurencja i kolizja to identyczne pojęcia i wskazuje, że kolizja lub konkurencja norm oznaczają regulowanie tego samego stosunku dwiema lub więcej normami, z których priorytetową jest tylko jedna¹⁰. W związku z tym proponowane w ramach tego stanowiska określenie pojęcia konkurencji norm prawa karnego nie oddaje charakteru relacji pomiędzy normami, które są w konkurencji (a nawet w kolizji).

Przedstawiciele czwartego stanowiska odwołują się do nieuznawania tożsamości kolizji i konkurencji norm prawa karnego¹¹. Najbardziej konsekwentne jest podejście W.N. Kudriawcewa, który przyjmuje, że w przypadku konkurencji norm popełniono to samo przestępstwo (w przeciwieństwie do zbiegu przestępstw, powtórności i recydywy), które jednak zawiera znamiona dwóch lub więcej norm prawa karnego, dlatego powstaje pytanie, którą z tych norm powinno się zastosować do zakwalifikowania popełnionego przestępstwa¹². Jednak nawet w poglądach tego autora w odniesieniu do pojęcia konkurencji norm prawa karnego zauważalne są pewne sprzeczności. I tak, zwracając uwagę, że konkurencja to zjawisko bardziej złożone niż kolizja, twierdzi, że przeplatają się tu kwestie faktów z kwestiami z zakresu prawa i często wymagają one dość głębokiej znajomości prawa i praktyki sądowno-prokuratorskiej w celu właściwego ich zrozumie-

⁷ Z.A. Neznamowa, *Kolizii w ugodownom prawie*. Dissertacyja na soiskanije uczonej stepeni doktora jurediceskich nauk – Jekaterenburg: Uralskaja gosudarstwennaja jurediceskaja akademija, 1995. – S. 36.

⁸ Z.A. Neznamowa, *Kolizii w ugodownom prawie*. Dissertacyja na soiskanije uczonej stepeni doktora jurediceskich nauk – Jekaterenburg: Uralskaja gosudarstwennaja jurediceskaja akademija, 1995. – S. 47.

⁹ Tamże, S. 42.

¹⁰ L.W. Inogamowa-Chegaj, *Konkurencija norm ugodownogo prawa*. – M.: Szczyt, 1999. – S. 6.

¹¹ O.K. Marin, *Kwalifikacija zloczyniw pry konkurenciji kryminalno-prawowych norm*. – K: Atika, 2003. – S. 23.

¹² W.N. Kudriawcew, *Obszczaja teorija kwalifikacyi prestuplenij*. – M.: Jurist, 1999. – S. 210.

nia i zakwalifikowania popełnionego przestępstwa w ścisłej zgodności z prawem. Autor ten, dla bardziej szczegółowego zbadania charakteru konkurencji norm, odsyła do prac Z.A. Neznamowej, której poglądy dotyczące charakteru tej instytucji stoją w sprzeczności z jego własnymi¹³.

Jak wynika z przytoczonych poglądów uczonych, w nowoczesnej teorii prawa karnego nie ma jednego (wspólnego) podejścia do rozumienia pojęcia konkurencji norm prawa karnego i wyjaśnienia charakteru tej instytucji. W literaturze prawniczej spotykamy diametralnie różne poglądy na te kwestie. Sytuacja ta z pewnością nie sprzyja osiągnięciu maksymalnej skuteczności regulacji prawno-karnej, jednorodności w zakresie stosowania przepisów prawa karnego w procesie kwalifikacji czynów społecznie niebezpiecznych. W teorii prawa karnego istnieją co najmniej cztery podstawowe podejścia do określenia pojęcia konkurencji norm prawa karnego, które istotnie się od siebie różnią.

CECHY KONKURENCJI NORM PRAWA KARNEGO

Przedstawiona w poprzedniej części artykułu polaryzacja poglądów dotyczących określenia pojęcia konkurencji norm prawa karnego wydaje się być spowodowana brakiem należytej uwagi autorów dla tak ważnego aspektu rozważań na temat tego pojęcia, jak jego cechy. Trzeba na to zwrócić uwagę choćby ze względu na to, że pojęcie w nauce traktuje się jako efekt procesu myślowego, który odzwierciedla przedmioty i zjawiska świata obiektywnego w ich istotnych i szczególnych cechach, oraz związki i relacje między obiektami i zjawiskami¹⁴.

Wydaje się właściwe, aby rozpocząć rozważania od pochodzenia i znaczenia semantycznego tego terminu. Słowo „konkurencja” pochodzi od łac. *concurro*, *-ere*, które ma następujące znaczenia: 1) zbiegać się; 2) med: gromadzić się; 3) wpaść na siebie, zderzyć się; 4) szybko się zbliżać; 5) spotykać się, łączyć się; 6) jednocześnie odbywać się, pokrywać się; 7) uzgadniać; 8) przybiegać, szukać azylu; 9) przeczyć¹⁵.

We współczesnym języku ukraińskim słowo „konkurencja” oznacza: 1) walkę między producentami o korzystne warunki produkcji i zbytu towarów; 2) rywalizację między pewnymi osobami, zainteresowanymi w osiągnięciu określonego celu¹⁶. Ogólnym semantycznym znaczeniem pojęcia „konkurencja” jest rywalizacja w dowolnej branży, walka o osiągnięcie lepszych rezultatów, współzawodnic-

¹³ Tamże, S. 214.

¹⁴ N.W. Karamyszewa, *Lohika: Pidrucnyk dla studentiw jurydycznych fakultetiw VUZiw.* – Lwiw: Strim, 1998. – S. 53.

¹⁵ I.Ch. Dworieckij, *Latinsko-russkij slowar.* – 3-ie wyd. popr. – M.: Rus. jaz., 1986. – S. 174.

¹⁶ *Słownik inszomownych sliw / red. O.S. Melnyczuk.* – K.: Gol. red. URE, 1975. – S. 352. Patrz też: *Słownik ukrajinskoji mowy.* – T. 4. – K: Naukowa dumka, 1973. – S. 261.; S.I. Ożegow, *Słownik russkogo jazyka.* – M.: Russkij jazyk, 1991. S. 291.

two. Dlatego wspólną cechą właściwą dla każdej konkurencji jako zjawiska, bez względu na jej postać – czy to w dziedzinie ekonomii, biologii, prawa czy czegokolwiek innego – jest jej dynamiczny charakter.

Ze względu na to, że problem konkurencji norm prawa karnego tradycyjnie rozpatrywany jest ramach ustalenia kwalifikacji karnoprawnej, związek konkurencji i stosowania prawa jest powszechnie uznany. Jednocześnie charakter tego związku jest nieokreślony.

W myśl ogólnej reguły, że jednej faktycznej okoliczności odpowiada jedna norma prawna i tylko ta jedna norma ma znaleźć zastosowanie, problem na płaszczyźnie stosowania prawa nie powstaje. Całkiem inne są sytuacje, kiedy faktyczna okoliczność w ogóle jest nieuregulowana prawem, choć taka regulacja jest potrzebna (luka w prawie), albo przypadek częściowego pokrycia się, wzajemnego „nałożenia” norm, co doprowadza do dublowania przepisów (kolizja norm albo ich konkurencja). Czasami takie nietypowe sytuacje się łączą. Należy zaznaczyć, że dosyć rzadkim przypadkiem są luki, których przyczyną jest istnienie dwóch norm sprzecznych ze sobą¹⁷.

Sytuacje, w których istnieje wiele norm mogących znaleźć zastosowanie w danym przypadku można podzielić według charakteru związku między nimi w szczególności na: 1) kolizję norm prawnych, w której normy są sprzeczne ze sobą; 2) konkurencję norm prawnych, gdy związek między nimi nie ma sprzecznego charakteru. Oczywiście między tymi zjawiskami prawnymi jest jeszcze wiele innych różnic, które zostaną omówione w dalszej części niniejszego opracowania. Wydaje się, że istotne w ujęciu tej kwestii jest podobieństwo tych zjawisk według jednej cechy – obecności kilku norm skierowanych na uregulowanie pewnej części stosunków społecznych.

Na pierwszy rzut oka konkurencja norm prawa karnego to wynik nadmiaru przepisów w ustawodawstwie, wada obowiązującego systemu ustawodawstwa karnego. Rzeczywiście, jeśli istnieją dwie albo więcej normy, które przewidują jedno i to samo przestępstwo, to na czym polega społeczna treść tego zjawiska? Czy nie jest ono wynikiem niedoskonałości obowiązującego systemu prawa karnego i czy nie lepiej byłoby ograniczyć się do ustanowienia takich norm, które by nie zbiegały się i nie pokrywały ze sobą nawet częściowo?

Wydaje się, że w istnieniu konkurujących norm jest pewna pozytywna treść. Przede wszystkim nie pojawiają się wątpliwości co do konieczności tworzenia takich norm, które mogą pozostawać w konkurencji typu „całość i część”. Uzasadnia się to w ten sposób, że przestępcze zachowanie jest różnorodne, ma zarówno skomplikowane, jak i proste formy, w tym też takie, których szczególne cechy pokrywają się z bardziej skomplikowanymi typami. Z tego powodu konstruuje się

¹⁷ W.W. Łazarew, *Primenienije soveckiego prawa*. – Kazań: Izd-wo Kazansk. un-ta, 1972. – S. 114.

normy dotyczące tak zwanych przestępstw złożonych, które dokładniej odzwierciedlają charakter społecznego niebezpieczeństwa zamachu.

Tworzenie konkurujących norm innego typu – „ogólna – specjalna” – również może w szeregu wypadków być właściwe. Rozwoju prawa karnego nie wolno wyobrażać sobie ani jako procesu stałego uogólniania, tworzenia coraz szerszych i bardziej abstrakcyjnych typów przestępstw, ani, przeciwnie, jako procesu kazuistycznego „rozdrabniania” prawa na normy, które przewidują szczególne przypadki¹⁸. Zarazem rozwój ustawodawstwa karnego polega nie tylko na uściśleniu pewnych pojęć i ich dookreśleniu albo na zastępowaniu kazuistycznych norm przez abstrakcyjne, ale też na tworzeniu i modyfikacji norm specjalnych. Dla lepszego zwalczania niektórych rodzajów przestępstw, które wydają się najbardziej niebezpieczne w danym momencie, albo po to, żeby zwrócić uwagę organów stosujących prawo na odmiennosc charakteru i stopnia szkodliwości społecznej niektórych rodzajów zachowań, ustawodawca stosuje zabieg polegający na opracowywaniu dokładniejszych przepisów na podstawie istniejących już norm ogólnych.

Mimo pozornej łatwości konstruowania norm specjalnych, ich istnienie, oprócz zagadnień dotyczących konkurencji, wywołuje niemało innych problemów. W szczególności w literaturze prawniczej norma specjalna czasami jest utożsamiana z normą wyjątkową (wyłączającą), konkretyzującą albo lokalną. I tak, na przykład, w literaturze podkreśla się, że w konkurencji znajdują się normy o rodzajach kar, które orzeka się wobec małoletnich i o rodzajach kar, które orzeka się wobec osób dorosłych¹⁹.

Norma wyjątkowa, a także specjalna, zostaje wydzielona z normy ogólnej i obie w pewnym sensie stanowią wyjątek od reguły ogólnej. Istota normy wyjątkowej, w odróżnieniu od specjalnej, polega na odmiennym sposobie regulacji szczególnego rodzaju stosunków. Przy czym do konkretnego stanu faktycznego ma zastosowanie nie tylko norma wyjątkowa, ale też ogólna. Istnienie normy specjalnej obok ogólnej ma praktyczną wartość w przypadku, kiedy ta norma specjalna w inny sposób rozwiązuje zagadnienie odpowiedzialności karnej w porównaniu z normą ogólną (na przykład co do rodzaju i rozmiaru kary).

Tworzenie „konkurujących” norm powinno wynikać z pewnych przyczyn o charakterze politycznym i prawnym, może nawet być zdeterminowane pewną koniecznością społeczną i służyć realizacji pewnych wymogów. Nie wolno dowolnie stwarzać nowych norm. Odpowiedź na pytanie o to, czy stwarzać nową normę, leży między dwoma skrajnymi biegunami. Jeden z nich jest związany z dążeniem do stabilności ustawodawstwa karnego, a drugi – z nieuniknionością jego zmienności. Oba te bieguny w pełnej mierze są nieosiągalne. Nie wolno nie

¹⁸ W.N. Kudriawcew, *Obszczaja teorija kwalifikacyi prestuplenij*. – 2-ie wyd. popr. i uzup. – M.: Jurist, 1999. – S. 216.

¹⁹ L.W. Inogamowa-Chegaj, *Konkurencyja norm ugolownogo prawa*. – M.: Szczit, 1999. – S. 33–34.

zmieniać treści prawa, w przeciwnym przypadku nie będzie ono przystawało do życia. Zarazem niestabilność ustawodawstwa istotnie osłabia jego skuteczność.

Konkurencja norm prawa karnego uwarunkowana jest dążeniem ustawodawcy do zróżnicowania odpowiedzialności karnej, zwiększenia jej poprzez jedne normy i złagodzenia poprzez inne, do podkreślenia prewencyjnej funkcji normy, a także niedoskonałości systemu ustawodawstwa karnego. Właściwa dla konkurencji współzależność norm według zakresu i treści regulacji nadaje prawu elastyczność, daje możliwość kwalifikowania popełnionego czynu, pozwala uniknąć stosowania analogii i multiplikowania norm przy ocenie prawnej popełnionego przestępstwa. Oprócz tego konkurencja norm prawa karnego niewątpliwie sprzyja rozwojowi ustawodawstwa karnego. Powyższe rozważania można podsumować w następujący sposób.

Konkurencja norm prawnych jest uwarunkowana:

- istnieniem prostych i skomplikowanych form zachowania przestępczego, których niektóre cechy się pokrywają; koniecznością konstruowania nowych ustawowych znamion przestępstw o charakterze „kombinowanym”; koniecznością wzmocnienia prewencyjnego znaczenia zakazu karnego; koniecznością wydzielenia i skonkretyzowania stopnia społecznej szkodliwości czynu; koniecznością zróżnicowania odpowiedzialności;

- różnorodnymi (być może historycznymi) warunkami rozwoju ustawodawstwa karnego; obiektywną niedoskonałością systemu ustawodawstwa karnego.

Tworzy ona stan tak zwanej podwójnej regulacji, która daje możliwość uwzględnienia właściwości chronionych stosunków społecznych, możliwość różnicowania odpowiedzialności karnej, nadaje prawu elastyczność, zabezpiecza możliwość kwalifikowania popełnionego czynu ramach prawa i tym samym uniknięcia stosowania analogii oraz multiplikacji norm przy ocenie prawnej popełnionego przestępstwa.

Istnienie w prawie karnym kilku norm regulujących tą samą materię nie jest konkurencją norm prawnych, a tylko przesłanką jej powstania. Istnienie wspólnego przedmiotu regulacji takich norm warunkuje ich powiązanie, obecność związku wzajemnego między nimi.

Konkurencja norm prawa karnego musi być rozpatrywana w dwóch aspektach. Pierwszy z nich charakteryzuje statykę tego zjawiska, drugi – jego dynamikę; pierwszy – możliwość, drugi – rzeczywistość; abstrakcyjność i konkretność. Te aspekty konkurencji są nierozłącznie powiązane ze sobą, ponieważ istnienie w ustawodawstwie karnym dwóch norm, regulujących te same stosunki, jeszcze nie jest ich konkurencją, z drugiej zaś strony konkurencja norm jest niemożliwa bez podwójnej regulacji pewnych stosunków społecznych.

Jednocześnie, samo ustanowienie przez ustawodawcę norm prawa karnego, które będą w pewnych przypadkach znajdować się w stosunku konkurencji, tworzy potencjalną możliwość ich zastosowania do rozstrzygnięcia konkretnej sytu-

acji. Czyli z punktu widzenia statyki konkurencji, nie ma określonego priorytetu zastosowania jednej z norm. Wybór jednej z konkurujących norm do oceny karnoprawnej przestępczego zamachu może nastąpić tylko w aspekcie dynamicznym, w trakcie kwalifikacji społecznie niebezpiecznego zamachu.

Można więc wydzielić takie istotne cechy tego zjawiska:

- istnieją przynajmniej dwie normy prawa karnego, które są skierowane na uregulowanie tego samego zagadnienia;
- popełniono jedno przestępstwo, odpowiadające cechom dwóch (lub więcej) norm prawa karnego;
- konkurujące normy jednocześnie „pretendują” do zastosowania przy rozstrzygnięciu konkretnego przypadku;
- istnieje funkcjonalny związek między konkurującymi normami.

Proponujemy następujące określenie badanego pojęcia: konkurencja norm prawa karnego to spowodowana istnieniem w ustawie karnej przynajmniej dwóch norm prawa karnego, skierowanych na uregulowanie jednego zagadnienia, nietypowa sytuacja w stosowaniu prawa, kiedy przy karnoprawnej ocenie jednego społecznie niebezpiecznego czynu do zastosowania pretendują dwie (lub więcej) funkcjonalnie powiązane obowiązujące normy prawa karnego.

RODZAJE KONKURENCJI NORM PRAWA KARNEGO

W wielu przypadkach uczeni zaczynają mówić o konkurencji norm prawa karnego, kiedy organ stosujący prawo napotyka na problem wyboru, koncentrując się przy tym na formalnych przejawach danego zjawiska, pomijając charakter związku między normami, który stanowi istotę zjawiska nadmiernej regulacji. To właśnie charakter związku między normami jest podstawą klasyfikacyjną pozwalającą na wydzielenie odmian nadmiernej regulacji w prawie: kolizji, konkretyzacji, wyjątku i konkurencji. Z tego względu sporne wydaje się twierdzenie o tym, że zasadne jest pomijanie w ujmowaniu problemu konkurencji kwalifikacji przestępstw²⁰. Uważamy za niezbędne przyjęcie, że konkurencja norm prawa karnego to zjawisko, które pojawia się tylko w kontekście kwalifikacji prawnokarnej.

Przy określeniu zakresu pojęcia konkurencji norm prawa karnego nie określa się jednoznacznie, czy do takich przypadków zaliczać stosunki norm prawa karnego w czasie, przestrzeni oraz czy uwzględniać hierarchiczną współzależność takich norm. W nauce prawa karnego można spotkać różne poglądy zarówno na poparcie takiego stanowiska, jak i je negujące. Pomijając pewne niezgodności terminologiczne, istota zaprezentowanego podejścia polega na tym, żeby zasadnie wyodrębnić konkurencję norm prawa karnego w czasie, konkurencję norm

²⁰ S.F. Saulak, Problema konkurencji uogolnowo-prawowych norm: Dissertacyja na soiskanieje uczonoj stepeni doktora juridycznych nauk. – M.: Akademia MWD SSSR, 1990. – S. 151.

prawa karnego w przestrzeni i hierarchiczną konkurencję norm prawa karnego. Taka konkurencja powstaje w wyniku zaistnienia procesów obiektywnych, które zachodzą w każdym społeczeństwie.

Jednak wydaje się, że brakuje podstaw do wydzielania takich rodzajów konkurencji norm prawa karnego, jak konkurencja terytorialna, konkurencja temporalna i konkurencja hierarchiczna. Związek między normami prawa karnego w takich sytuacjach ma inny charakter aniżeli w przypadku konkurencji. W większości przypadków analizowanych w specjalistycznej literaturze zachodzi kolizja norm prawnych, która może występować we wskazanych odmianach²¹.

Z powyższych rozważań, można wyciągnąć kilka ważnych wniosków:

– wyodrębnianie rodzajów konkurencji norm prawa karnego bezpośrednio zależy od ustalenia treści, a odpowiednio od ustalenia zakresu tego pojęcia;

– każda klasyfikacja musi być przeprowadzona zgodnie z pewnymi regułami logicznymi i z uwzględnieniem istotnych cech pojęcia, które jest przedmiotem analizy. Tylko pod takim warunkiem będzie ona odpowiadała wymaganiom teoretycznym i potrzebom praktyki. Taką główną istotną cechą konkurencji norm prawa karnego jest charakter związku między konkurującymi normami. Na tej podstawie można wydzielić: 1) konkurencję normy ogólnej i specjalnej; 2) konkurencję części i całości; 3) konkurencję norm specjalnych ze sobą;

– rodzaje konkurencji norm prawa karnego można wyróżnić i według innych cech, jednak klasyfikacje takie mają charakter pomocniczy i nie mogą zastąpić klasyfikacji głównej, naturalnej.

Pierwszym wyodrębnionym rodzajem konkurencji norm prawa karnego, na istnienie którego wskazują wszyscy autorzy bez wyjątku, jest konkurencja normy ogólnej i specjalnej.

Konkurencja normy ogólnej i specjalnej

W przypadku konkurencji normy ogólnej i specjalnej jedna z nich (ogólna) zakreśla pewien krąg regulacji, a inna (specjalna) – część tego kręgu, czyli szczególne postaci sytuacji przewidzianych przez normę ogólną. Związek między nimi charakteryzuje się współzależnością pojęć „rodzaj – gatunek”²². Według innego określenia konkurencja normy ogólnej i specjalnej to nawarstwienie aktów prawnych mogących mieć zastosowanie w tej samej sprawie²³.

²¹ S.S. Aleksiejew, *Obszczaja teorija prawa. Kurs w dwóch tomach. T. 2.* – M.: Jureczeskaja literatura, 1982. – S. 249; N.A. Wlasenko, *Kollizionnyje normy w sistemie soweckiego prawa // Prawowedienie – 1985. – №4. – S. 74.*

²² A.S. Gorelik, *Konkurencija ugotowno-prawowych norm: Uczebnoje posobieje.* – Krasnojarsk: Izd-wo Krasnojarsk. gos. un-ta., 1996. – S. 11.

²³ S.F. Saulak, *Problema konkurenciji ugotowno-prawowych norm: Dissertacija na soiskanieje uczonoj stepeni doktora jureczeskich nauk.* – M.: Akademija MWD SSSR, 1990. – S. 45.

W konkurencji wskazanego rodzaju biorą udział przynajmniej dwie normy. Jedna z nich ma charakter ogólny, a druga – specjalny, zaś związek między nimi wynika z zależności między zakresem ich stosowania.

Współzależności wskazanych norm z reguły ilustruje się za pomocą tak zwanych kół logicznych. W.N. Kudriawcew podkreśla, że wspólna cecha norm, które są w konkurencji, polega na tym, że zawierają one znamiona tego samego przestępstwa na różnym stopniu ogólności i na różnym poziomie kompletności opisu. Normy te częściowo się pokrywają odpowiednio co do zakresu, jak i treści²⁴.

Zestawienie normy ogólnej i specjalnej pokazuje, że zakres normy ogólnej jest szerszy, czyli obejmuje większy krąg zachowań aniżeli specjalna, lecz ta ostatnia zawiera więcej cech, dzięki którym wyodrębnia się ona z normy ogólnej. W przypadkach konkurencji normy ogólnej i specjalnej wyraźna jest opisana wyżej zasada wstecznej współzależności zakresu i treści pojęcia. W tym przypadku pojęcie normy specjalnej prawa karnego oznacza, że ze zwiększeniem liczby przypisanych w prawie karnym cech odpowiednio zmniejsza się krąg stosunków społecznych poddanych ochronie karnoprawnej, a przez to – zakres regulacji (wpływu) specjalnej normy prawa karnego. Jak wynika z powyższego, najprostszym sposobem utworzenia normy specjalnej polega na tym, że główne znamiona się nie zmieniają, a pojawienie się nowego typu wiąże się z wprowadzeniem znamion kwalifikujących lub uprzywilejowujących.

Można wyróżnić dwa rodzaje norm specjalnych ze względu na przedmiot regulacji: bezwzględnie specjalne i względnie specjalne. Do pierwszej grupy zalicza się normy specjalne przewidujące odpowiedzialność za zamachy tożsame z tymi, które przewiduje norma ogólna. Do drugiej – normy specjalne, które zostały wyodrębnione z kilku norm ogólnych, a także te, które co prawda były wyodrębnione z jednej normy ogólnej, ale przewidują odpowiedzialność za zachowanie, które nie było regulowane prawem karnym²⁵. Według kryterium przedmiotu regulacji autor wyróżnia normy specjalne, które mają tożsame z normami ogólnymi główny przedmiot (jednopredmiotowe) i takie, które różnią się przedmiotem od odpowiednich norm ogólnych, czyli dwupredmiotowe, mające przedmiot główny i dodatkowy²⁶.

Konkurencja części i całości

Kwestia wyróżnienia konkurencji części i całości w literaturze prawnokarnej budzi najwięcej kontrowersji. W tym zakresie istnieją przynajmniej dwa podejścia. Pierwsze z nich polega na zaprzeczaniu konieczności wydzielenia konkurencji

²⁴ W.N. Kudriawcew, *Obszczaja teorija kwalifikacyi prestuplenij*. – 2-je izd. pererab. i dopoľn. – M.: Jurist, 1999. – S. 211.

²⁵ N.M. Swidłow, *Cspecyalnyje normy i kwalifikacyja prestuplenej sledowatelem*. – Wolgograd: WSSZ MWD SSSR, 1981. – S. 19–21.

²⁶ N.M. Swidłow, *Cspecyalnyje normy i kwalifikacyja prestuplenej sledowatelem*. – Wolgograd: WSSZ MWD SSSR, 1981. – S. 23–24.

części i całości, a w skrajnej postaci na przyjęciu bezpodstawności wyodrębnienia tego rodzaju konkurencji. W.P. Małkow akcentował istnienie wątpliwości w tej mierze. Autor uzasadniał swoje stanowisko w ten sposób, że istniejący związek między normami w takich przypadkach nie spełnia wymagań charakterystycznych dla związku konkurujących norm. W szczególności podkreślał, że normy, które znajdują się w konkurencji, są przewidziane dla uregulowania tej samej kwestii²⁷.

Drugie podejście w rozwiązaniu konkurencji części i całości polega na uznaniu zasadności wyodrębnienia tego rodzaju konkurencji norm prawa karnego. W.N. Kudriawcew twierdził, że konkurencja norm prawa karnego występuje w różnych formach. Autor ten rozpatruje tylko dwa główne rodzaje konkurencji, różniące się między sobą, jego zdaniem, treścią pokrywających się i niepokrywających ustawowych znamion²⁸. Przypadek konkurencji części i całości, zdaniem W.N. Kudriawcewa, zachodzi, gdy istnieją dwie lub więcej norm, z których jedna obejmuje popełniony czyn w całości, a inne normy tylko jego poszczególne fragmenty. Normy, podobnie jak w pierwszym rodzaju konkurencji (ogólnej i specjalnej), znajdują się tu w stosunku podporządkowania, lecz już nie według zakresu, tylko treści²⁹.

Wśród ogólnych cech konkurencji norm prawa karnego, które niewątpliwie przejawiają się w opisanych wyżej sytuacjach, jest także i ta, że części normy ogólnej mogą być kwalifikowane samodzielnie i pod względem treści pozostają w stosunku podporządkowania do normy ogólnej.

Konkurencję części i całości można określić następująco. Jest to rodzaj konkurencji norm prawa karnego, polegający na tym, że w stosunku do popełnionego czynu zastosowanie mogą znaleźć dwie (lub więcej) normy prawa karnego. Jedna z nich ujmuje dane zachowanie całościowo, a druga (inne) – częściowo, uwzględniając jako samodzielne przestępstwa tylko części społecznie niebezpiecznego zamachu, który sprawca przedsięwziął.

Konkurencja norm specjalnych ze sobą

Istnienie konkurencji norm specjalnych w prawie karnym przyznają prawie wszyscy uczeni zajmujący się kwestiami konkurencji norm prawa karnego. W.P. Małkow podkreśla, że są podstawy dla wyodrębnienia takich rodzajów konkurencji, jak normy ogólnej i specjalnej, norm specjalnych, konkurencji całości i części³⁰.

²⁷ W.P. Małkow, Konkurencja ogólnie-prawowych norm i jej preodolenie // *Sowieckoje gosudarstwo i prawo*. – 1975. – № 3. – S. 61.

²⁸ W.N. Kudriawcew, *Obszczaja teorija kwalifikacyi prestuplenij*. – 2-ie wyd. popr. i uzup. – M.: Jurist, 1999. – S. 211.

²⁹ W.N. Kudriawcew, *Obszczaja teorija kwalifikacyi prestuplenij*. – 2-ie wyd. popr. i uzup. – M.: Jurist, 1999. – S. 225.

³⁰ W.P. Małkow, Konkurencja ogólnie-prawowych norm i jej preodolenie // *Sowieckoje gosudarstwo i prawo*. – 1975. – № 3. – S. 61.

W przypadku stwierdzenia między konkurującymi normami relacji podporządkowania pod względem zakresu istnieją podstawy dla przyjęcia konkurencji normy ogólnej i specjalnej. Gdy zaś zachodzi o podporządkowanie według treści, mamy do czynienia z konkurencją całości i części. Inne rodzaje podporządkowania między normami nie zachodzą. Można zatem wyciągnąć wniosek, że są możliwe przypadki, kiedy między normami nie ma stosunku podporządkowania, a jednocześnie istnieją między nimi jakieś inne relacje i cechy właściwe konkurencji norm prawa karnego w ogóle. Wydaje się, że tylko wówczas można mówić o konkurencji norm specjalnych prawa karnego.

Wyjaśnienie tego problemu wymaga szczególnego przeanalizowania następujących kwestii:

– konkurencja norm specjalnych jako rodzaj konkurencji norm prawa karnego posiada wszystkie cechy rodzajowe tej instytucji;

– popełniony czyn wypełnia znamiona co najmniej trzech norm prawa karnego – jednej ogólnej i dwóch specjalnych;

– główną specyficzną cechą tego rodzaju konkurencji jest to, że normy specjalne, wyodrębnione z jednej normy ogólnej, nie znajdują się w stosunku podporządkowania względem siebie ani pod względem zakresu, ani treści;

– te normy prawa karnego mają wspólne cechy, tworzące ich treść, odpowiadające cechom dokonanego społecznie niebezpiecznego zamachu. To z kolei determinuje zbieżność zakresu regulacji, a w rezultacie – możliwość konkurencji norm.

Wszystkie sytuacje stosowania prawa, które charakteryzują się wskazanymi wyżej cechami, stanowią przypadki konkurencji norm specjalnych bez względu na to, co jest przedmiotem regulacji normy specjalnych: czy są to normy zawierające kwalifikowane i szczególnie kwalifikowane ustawowe znamiona, czy też normy zawierające uprzywilejowane i szczególnie uprzywilejowane ustawowe znamiona, czy normy, z których jedna zawiera znamiona uprzywilejowane, a inna – kwalifikowane. Główną cechą ich współzależności jest brak stosunku podporządkowania.

ZASADY ROZWIĄZYWANIA KONKURENCJI NORM PRAWA KARNEGO

Kwalifikacja przestępstw w przypadku konkurencji normy ogólnej i specjalnej

Za powód pojawienia się konkurencji normy ogólnej i specjalnej można uznać istnienie w ustawodawstwie karnym dwóch norm, z których jedna jest ogólna (określa pewien szereg czynów jako przestępstwa), inna – specjalna (wyodrębnia z tego szeregu pewne czyny jako samodzielne przestępstwa, uszczegóło-

wia regulację prawnokarną). Tworzy to nietypową sytuację w stosowaniu prawa, kiedy przy karnoprawnej ocenie jednego społecznie szkodliwego czynu obie te normy pretendują do zastosowania.

W literaturze prawniczej jednomyślnie proponuje się, stworzoną jeszcze przez prawników rzymskich okresu klasycznego, regułę wyjścia z takiej nietypowej sytuacji – otóż w przypadkach tych należy stosować tylko normę specjalną³¹. Trafność tej reguły nie budzi wątpliwości. Istnieją również logiczne podstawy takiego rozwiązania konkurencji norm ogólnej i specjalnej. Sprowadzają się one w zasadzie do tego, że, ponieważ ustawodawca celowo wydzielił normę specjalną, należy stosować właśnie ją. Wydaje się, że nie potrzeba tu dodatkowej argumentacji za przyjęciem i stosowaniem tej reguły.

Przy kwalifikacji przestępstw w przypadku konkurencji normy ogólnej i specjalnej prawa karnego należy kierować się wyjątkowo istotnym kryterium: rozwiązywaniem tego rodzaju konkurencji z użyciem opracowanej przez naukę prawa reguły, bez względu na rozmiary grożącej sankcji oraz istniejącą praktykę stosowania prawa, jeśli stoi ona w sprzeczności z trafnym poglądem teoretycznym. Można przy tym stosować następujący algorytm. Po pierwsze, trzeba określić, czy w danej sytuacji zachodzi konkurencja normy ogólnej i specjalnej. Dlatego należy: 1) ustalić, że odpowiedzialność karna za społecznie niebezpieczny zamach jest przewidziana jeszcze przynajmniej przez jedną normę karną; 2) ustalić charakter wzajemnej relacji takich dwóch norm karnych; określić, która z nich jest ogólną, a która specjalną (do tego należy koniecznie stosować ogólne reguły ustalania tej zależności); 3) sprawdzić, czy cechy popełnionego czynu wypełniają ustawowe znamiona przestępstwa, przewidziane w normie specjalnej. Po drugie, 1) ustaliwszy, że zachodzi konkurencja normy ogólnej i specjalnej, należy wykorzystać regułę wychodzenia z konkurencji tego rodzaju i zakwalifikować popełnione przestępstwo na podstawie normy specjalnej; 2) w przypadku ustalenia braku takiej konkurencji, co może polegać na braku w cechach czynu znamion z normy specjalnej, zakwalifikować czyn na podstawie normy ogólnej; 3) przy

³¹ A.N. Trajnin, *Obszczje uczenije o sostawie prestuplenija*. – M.: Gosjurizdat, 1957. – S. 243–244; W.N. Kudriawcew, *Obszczaja teorija kwalifikacii prestuplenij*. – 2 – ie wyd. popr. i uzup. – M.: Jurist, 1999. – S. 220; B.A. Kurinow, *Kwalifikacija pri sowokupnosti prestuplenij i konkurencii ugotowno-prawowych norm*. // *Westnik MGU. Ser. 11. Prawo*, 1983. – № 2. – S. 26; W.P. Małkow, *Konkurencija ugotowno-prawowych norm i jejo preodolenije* // *Sowieckoje gosudarstwo i prawo*. – 1975. – №3. – S. 62; W.P. Malychin, *Kwalifikacija prestuplenij. Teoreticzeskije woprosy: Uczebnoje posobije k speckursu*. – Kujbyszew: Izd-wo Kujbyszewskogo un-ta., 1987. – S. 43; S.F. Saulak, *Problema konkurencii ugotowno-prawowych norm: Dissertacija na soiskanije uczonozj stepeni doktora juridiczeskich nauk*. – M.: Akademiya MWD SSSR, 1990. – S. 19; M.J. Korzański, *Kwalifikacija zloczyniw*. – K.: Jurynkom, 1998. – S. 57; S.A. Tataruchin, *Kwalifikacija prestuplenij w sudbnioj i sledstwennoj praktike*. – K.: Jurynkom, 1995. – S. 47; A.F. Czerdancew, *Sistemoobrazujuszczije swiazi prawa* // *Sowieckoje gosudarstwo i prawo*. – 1974. – №8. – S. 16; W.G. Belajew, *Primenienije ugotownogo zakona*. – Wolgograd: WJUI MWD Rossii, 1998. – S. 80 etc.

ustaleniu wszystkich cech przestępstw, przewidzianych w potencjalnie konkurujących normach, ustalić brak konkurencji i zakwalifikować czyn na podstawie wszystkich wchodzących w grę norm prawa karnego.

Kwalifikacja przestępstw w przypadku konkurencji kilku norm specjalnych

Konkurencja kilku norm specjalnych ze sobą jest rodzajem konkurencji norm prawa karnego, który zachodzi wówczas, gdy jeden czyn popełniony przez sprawcę wypełnia znamiona dwóch (wyodrębnionych z jednej normy ogólnej) norm specjalnych. Nie pozostają one ze sobą w stosunku podporządkowania ani co do zakresu, ani co do treści, lecz mają wspólne znamiona, które mogą zostać jednocześnie zrealizowane popełnionym czynem.

Za podstawę wyboru normy specjalnej w przypadku konkurencji kilku norm specjalnych ze sobą należy przyjąć pewien system zasad kwalifikacji prawnokarnej. We wszystkich przypadkach konkurencji norm specjalnych: 1) zawierających kwalifikowane i szczególnie kwalifikowane znamiona ustawowe należy stosować normę zawierającą szczególnie kwalifikowane ustawowe znamiona; 2) zawierających uprzywilejowane i szczególnie uprzywilejowane ustawowe znamiona należy stosować normę zawierającą szczególnie uprzywilejowane ustawowe znamiona; 3) zawierających kwalifikowane i uprzywilejowane ustawowe znamiona należy stosować normę zawierającą uprzywilejowane ustawowe znamiona.

Kwalifikacja przestępstw w przypadku konkurencji części i całości

Konkurencja części i całości to rodzaj konkurencji norm prawa karnego, w przypadku której popełniony czyn wypełnia znamiona dwóch (lub więcej) norm prawa karnego. Jedna z nich opisuje popełniony czyn w całości, a druga (inne) – częściowo, stanowiąc samodzielne przestępstwa obejmujące tylko część dokonanego społecznie niebezpiecznego zamachu.

W przypadku zaistnienia konkurencji części i całości należy zważyć poniższe:

– konkurencja części i całości w prawie karnym Ukrainy występuje w trzech odmianach: konkurencja norm o prostych i złożonych ustawowych znamionach; konkurencja norm dotyczących usiłowania i dokonania przestępstwa; konkurencja norm dotyczących współdziałania w popełnieniu przestępstwa i samodzielnie dokonanego przestępstwa, przy czym mechanizm funkcjonowania konkurencji norm prawa karnego w tych odmianach się nie różni;

– w przypadku konkurencji części i całości, normy prawa karnego, które stanowią podstawę odpowiedzialności karnej sprawcy, znajdują się w stosunku

podporządkowania co do treści, a mianowicie: jedna z nich – „całość” – opisuje w całości popełniony czyn w ogóle, a główną rolę odgrywa tu przedmiot ochrony;

– konkurencja części i całości występuje tylko w przypadkach, gdy norma dotycząca całości uwzględnia jako cechę konstytutywną albo kwalifikującą jednoznacznie przestępczy przejaw zachowania sprawcy, albo, innymi słowy, w ustawowych znamionach, które są zawarte w normie „całości”, musi istnieć podstawa do uwzględnienia w tej kwalifikacji jednoczesnego popełnienia innego przestępstwa. W przypadkach, kiedy w ustawowych znamionach zawiera się zarówno postać zachowania przestępnego, jak i nieprzestępnego, a w sposobie popełnienia przestępstwa uwidocznił się właśnie ten przestępczy charakter zachowania, czyli „główne” przestępstwo jest popełnione przez popełnienie innego, nawet mniej ciężkiego przestępstwa, należy uwzględnić w kwalifikacji całość popełnionych czynów z zastosowaniem wszystkich wchodzących w grę norm. Nie ma podstaw dla przyjęcia konkurencji norm prawa karnego w tych przypadkach, ponieważ takie zjawisko nie ma ogólnych cech konkurencji. Podobnie jest w sytuacji, gdy sposób popełnienia przestępstwa realizuje znamiona poważniejszego przestępstwa niż samo „główne” przestępstwo. Możemy tu mówić nie o wyjątku od reguł rozwiązywania konkurencji norm prawa karnego, lecz o jej braku i, odpowiednio, rozwiązywać problem na podstawie innych reguł. Reguł wychodzenia z konkurencji części i całości w takich przypadkach się nie stosuje.

SUMMARY

Special difficulties in executing criminal law are caused by non typical situations in its application, one of which is known as the concurrence of criminal law provisions. The cases in which a given socially harmful act is described simultaneously by two or more criminal provisions almost always cause problems connected with properly choosing that provision which should be applied in that specific case. As a result the authors maintain that the concurrence of criminal provisions is a situation which is met only when solving problems connected with the proper criminal law qualification.

The article discusses various approaches to the concurrence of provisions in criminal law literature; the definition of the concurrence of provisions is presented as well as the classification of types of provision concurrence; the authors also discuss the rules of legal qualification in case of provision concurrence, etc.

The authors of this paper consider the concurrence of provisions to be an atypical situation in the application of law (caused by the presence in the criminal law body of at least two criminal law norms), when during the criminal law evaluation of one socially dangerous act two or more active criminal law norms which are functionally connected concur to be applied.